ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੀ ਰਾਜ

(2014 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 2374)

ਫਰਵਰੀ 15, 2022

[ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ ਅਤੇ ਬੇਲਾ ਐਮ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 -- ਧਾਰਾਵਾਂ 302, 34 ਅਤੇ 201 -- ਹੱਤਿਆਕਾਂਡ ਦੀ ਮੌਤ -- ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ -- ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਛਾਨ (ਝੁੱਗੀ) ਵਿੱਚ ਸੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ -- ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਪਤੀ, ਸਾਸ ਅਤੇ ਨਣਦ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ -- ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਭਾਵ ਪਤੀ ਅਤੇ ਸਾਸ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ -- 302 ਰ/ਵ ਧਾਰਾਵਾਂ 34 ਅਤੇ 201 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. -- ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ -- ਉਚਿਤਤਾ -- ਫੈਸਲਾ: ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸਿਰਫ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ -- ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਭਿਯੋਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਸਾਰੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਜੋ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸੰਦੇਹ ਦੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹੀ ਅਲੋਪ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ -- ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਸ਼ਿਫਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ -- ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸ਼ੱਕ, ਕਲਪਨਾਓਂ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ -- ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਦਰਥ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ -- ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 -- ਧਾਰਾ 106.

ਸਬੂਤ -- ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ -- ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦਾ -- ਫੈਸਲਾ: ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਮਜਬੂਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਸਬੂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ -- ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ.

ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ

**ਫੈਸਲਾ**: 1. **ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲਤਾ 'ਤੇ, ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ** ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਾ 498ਏ ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਰਾਤ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਅਤੇ ਸਾੜਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਾਪਿਤ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣ ਪਰ ਸਬੂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੰਦੇਹ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ III]II]44-E-G]

2. ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸਿਰਫ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਸਬੂਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਹੀ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। [ਪੈਰਾ 14]I]47-G]

3.1. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਜੋ ਨਿਸਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਕੰਮ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 'ਤੇ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਵੀ ਗਲਤ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 106 ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਲਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 15]II]47-H; 1148-A-B]

3.2. ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਮੂਲ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਸ਼ਿਫਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸ਼ੱਕ, ਅਨੁਮਾਨ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾਓਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 16]II]48-F-H]

ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਾਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ 1984 (4) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 116: [1985] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 88; ਰਾਜ ਯੂ.ਪੀ. v. ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ (1992) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 86: [1992] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 37; ਮਜੇਂਦਰਨ ਲੰਗੇਸ਼ਵਰਨ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਐਨਸੀਟੀ) ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. (2013) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 192: [2013] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 907 ਅਤੇ ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਮਹਿਰਾ ਬਨਾਮ ਅਜਮੇਰ ਰਾਜ, AIR (1956) ਐਸ.ਸੀ. 404: [1956] ਐਸਸੀਆਰ 199 - 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ।

## ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

[1985] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 88 ਪੈਰਾ 11 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

[1992] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 37 ਪੈਰਾ 13 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ

[2013] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 907 ਪੈਰਾ 14 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

[1956] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 199 ਪੈਰਾ 15 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਆਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਤ ਅਧਿਕਾਰਤਾ: ਆਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2374 ਦਾ 2014.

ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨੈਨੀਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 29.08.2013 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ, ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਜੇਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 64 ਦੇ 2010 ਵਿੱਚ।

ਸ਼ਿਖਰ ਸ੍ਰੀ ਸੂਰੀ, (ਏ.ਸੀ), ਮਿਸ. ਮਧੂ ਸੂਰੀ, ਮਿਸਿਜ. ਜਯੋਤੀ ਸੂਰੀ, ਮਿਸ. ਨਿਕਿਤਾ ਥਾਪਰ, ਮਿਸ. ਵਿਨੀਸ਼ਾ ਕੌਲ, ਮਿਸ. ਕੋਮਲ ਗੁਪਤਾ, ਮਿਸ. ਮਹਿਮਾ ਅਗਰਵਾਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟਸ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਰਾਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਦੁਬੇ, ਆਸ਼ੀਵਾਨ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਕਮਲੇਇੰਦਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟਸ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੀ

ਬੇਲਾ ਐਮ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।

1. ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਮਿਤੀ 29ਵੀਂ ਅਗਸਤ, 2013 ਨੂੰ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨੈਨੀਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਜੇਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 64/2010 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਟਿਹਰੀ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 22/2009 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ 34 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 201 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ 34 ਅਧੀਨ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ 20,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 201 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 10,000 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।

2. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦਾ ਕੇਸ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਸ਼ੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ- ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਘਟਨਾ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ 27.06.2009 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਤੋਂ 28.06.2009 ਦੀ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਮੁਲਜ਼ਮ- ਇੰਦਰਾ ਦੇਵੀ ਮੁਲਜ਼ਮ-ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀ। 28.06.2009 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਲਗਭਗ 8.40 ਵਜੇ, ਰਾਜ ਸਿੰਘ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-8), ਪਿੰਡ- ਗੇਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਵੀਰੇਂਦਰ ਰਾਯ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-11), ਨਾਇਬ

ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, ਰੈਵੇਨਿਊ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਔਰਤ ਸੜਨ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ -ਵੀਰੇਂਦਰ ਰਾਜ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-11) ਨੇ ਉਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਜੀ.ਡੀ. ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਛਾਨ (ਝੁੱਗੀ) 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਛਾਨ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦਾ ਹੋਰ ਕੇਸ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ਼ਰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮ-ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਫੋਨ ਕਾਲ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ। ਉਕਤ ਸ਼ਰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਖਿਲਾਫ ਮੁਲਜ਼ਮ-ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ (ਪਤੀ), ਇੰਦਰਾ ਦੇਵੀ (ਸਾਸ), ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਾ ਦੇਵੀ (ਨਣਦ) ਦੀ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਕਿ 28.06.2009 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 4.50 ਵਜੇ, ਰੈਵੇਨਿਊ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਾਯਾਂਗਨ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਟਿਹਰੀ ਗੜ੍ਹਵਾਲ 'ਤੇ ਕੇਸ ਕ੍ਰਾਈਮ ਨੰਬਰ 16/2009 ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਸੀਲ ਕਰ ਕੇ ਬਸਾਰੀਰ ਹਸਪਤਾਲ ਲਈ ਗਈ ਸੀ ਪੋਸਟ-ਮੌਰਟਮ ਲਈ। ਉਕਤ ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੇ ਪੰਚਨਾਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਚਿੱਤਰਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੁਲਜ਼ਮ- ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, ਗੁਨੰਦ ਬਾਬੂਰਾਮ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-10) ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਕਤ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਲਜ਼ਮ- ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਦੇਵੀ ਖਿਲਾਫ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 302 ਅਤੇ 201 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦਿਆਂ ਚਾਰਜ-ਸ਼ੀਟ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਸੰਗੀਤਾ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਫਰਾਰ ਦਿਖਾਇਆ, ਚੀਫ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਟਿਹਰੀ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ।

3. ਉਕਤ ਕੇਸ ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਵਾਈ ਯੋਗ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਟਿਹਰੀ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੀ ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਇਲ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਨੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ 11 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਲਈ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੁਲਜ਼ਮ-ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਜ ਦੀ ਕੋਈ ਰਵਾਇਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਸ਼ਸ਼ੀ ਕਿਵੇਂ ਮਰੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸ਼ਸ਼ੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ਼ਸ਼ੀ ਨੇ ਸੰਭਵਤ: ਆਤਮਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੁਲਜ਼ਮ- ਇੰਦਰਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਉਹ ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ, ਜੋ ਕਿ 11.10.2010 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੌਤੀ ਦ

4. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਿਕਿਲ ਸੂਰੀ ਜੋ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਲੀਗਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਜੋਰਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਯਾਨੀ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਾ ਤਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ

ਸਨ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਸਾਸ ਸਨ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਸ਼ੱਕ, ਅਨੁਮਾਨ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾਓਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਦੌਰਾਨ ਦਰਜ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਿਆਂ, ਉਸ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੇਸ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਸੀ।

5. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੋ ਕਿ ਜਵਾਬੀ-ਰਾਜ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਦੋਨੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਨ ਖੋਜਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 136 ਅਧੀਨ ਸੀਮਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਨੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਸ਼ੀ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸ਼ਸ਼ੀ ਨੇ ਆਤਮਹੱਤਿਆ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਡਾਕਟਰ ਵਿਜ਼. ਸੰਜੇ ਕਡਵਾਲ (ਪੀਡਬਲਿਊ-9) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਮੌਤਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸੱਟਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਸ਼ੀ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਮਿਲੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਖੂਨ ਦੇ ਬਹਾਅ ਅਤੇ ਸਦਮੇ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸ਼ਸ਼ੀ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਕਿਉਂ ਛੱਡ ਕੇ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਕੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਸ਼ਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ।

6. ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦਾਵੇ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਆਤਮਹੱਤਿਆ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਕਤ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਡਾ. ਸੰਜੇ ਕਡਵਾਲ ਦੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਪੋਸਟ-ਮੌਰਟਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਸੱਟਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸੀ। ਪੋਸਟ-ਮੌਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਨ:

(i) ਖੋਪੜੀ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦਾ ਫ੍ਰੈਕਚਰ 3CMx3CM

(ii) ਖੱਬੇ ਹਾਥ ਦੀ ਹਾਸੀਅਸ (ਕੰਪਾਊਂਡ) ਹੇਠਾਂ

(iii) ਪੇਟ ਫਟ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਂਤ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਸੀ, 10CM x 4CM

(iv) ਸਾਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾਲਾ, ਸੜਿਆ, ਛਿਲਿਆ, ਸੀਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਿਰ

ਦੇ ਵਾਲ ਸੜ ਗਏ ਸਨ।

ਉਕਤ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਖੂਨ ਬਹਿਣਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਕ ਸੀ। ਉਕਤ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਕ੍ਰਾਸ-ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸੱਟਾਂ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਸੜਨ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸੜਨ ਕਾਰਨ ਸ਼ਰੀਰ 'ਤੇ ਛਾਲੇ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਉਕਤ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਸ਼ੀ ਦੀ ਮੌਤ ਇੱਕ ਕਤਲ ਦੀ ਮੌਤ ਸੀ।

7. ਇਸ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਅਗਲੇ ਮੁੱਦੇ ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਸ਼ੀ ਦੀ ਮੌਤ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਲੱਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਭਿਯੋਜਨ ਨੇ 11 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ1 ਵਿਜ਼. ਜੋਂਤਾਰਾ ਦੇਵੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮਾਸੀ ਨੇ, ਇੰਟਰ ਅਲੀਆ, ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਰੀਬ 11:00 ਵਜੇ ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸ਼ਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਘਰ ਆਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਸ਼ਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚਨ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਦਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਹੀ ਉਸਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ।

8. ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ - ਸ਼ਰਦ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਿਊ-2) ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਭਾਵ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਪਤੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਉਸਦੀ ਧੀ- ਸ਼ਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦਾਜ ਲਈ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼ਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਘਰ ਭੱਜ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚਕ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ, ਸ਼ਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਘਰ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਜ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚਕ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਕਰੀਬ 10-11 ਵਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਸ਼ਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਕੇ ਆਤਮਹੱਤਿਆ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਛਾਣ ਤੇ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ਸ਼ੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਸਾੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉੱਥੇ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚਕ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੱਟਾਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਥਿਤ ਤੰਗ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਛਾਣ ਭਾਵ, ਗਊਸ਼ਾਲਾ ਪਿੰਡ ਗੇਰ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਛਾਣ ਵਿਚਕਾਰ ਬੰਜ, ਬੁਰਾਂਸ਼ ਦਾ ਜੰਗਲ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿਤਾ ਗੂੰਗਾ ਅਤੇ ਬਹਿਰਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਸ਼ਾਮ ਜਦੋਂ ਜੋਂਤਾਰਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਸ਼ੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਫੋਨ ਕਾਲ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ, ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਪੋਟ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਭਾਵ, ਛਾਣ 'ਤੇ, ਤਾਂ ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਧੀ ਕਿਵੇਂ ਸੜੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸ਼ਸ਼ੀ ਨੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਅੱਗ ਫੜੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਨਕਾਰਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਉਸਦੀ ਧੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

9. ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-3 ਭਗਦੇਈ ਦੇਵੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮਾਂ, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5 (ਭਰਤ ਸਿੰਘ) ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਚਾਚਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-4 (ਭਗਤ ਸਿੰਘ), ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-6 (ਬਬਲੀਹਰ ਸਿੰਘ) ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-7 (ਗੱਬਰ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ, ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ।

10. ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਗੁਮਾਨੰਦ ਬਹਿਰੁਗੁਨਾ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-10) ਅਤੇ ਵੀਰੇਂਦਰ ਰਾਜ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-11) ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਥਲੀ ਅਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਭਰੀ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਣ 'ਤੇ, ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ (ਵੀਰੇਂਦਰ ਰਾਜ) ਨੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ, ਇੰਦਰਾ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਾ ਦੇਵੀ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਸ਼ਾਰਦੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵਾਪਰਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਕਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਵੱਲੋਂ ਉਸਦੀ ਸਾੜੀ ਹੋਈ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਛਾਣ 'ਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੇਸ 'ਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਲੇਖ ਬਰਾਮਦ ਅਤੇ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਬੂਤ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਠੋਸ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ।

11. ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 498ਏ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਤਹਿਤ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਸ਼ੀ ਨੇ ਕਥਿਤ ਘਟਨਾ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਾੜਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਾਪਿਤ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਸਬੂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਆਓ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 1984 (4) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 116 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਉਠਾਈਏ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ "ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" ਅਤੇ "ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਪੈਰਾ 153 'ਚ ਇਸ ਹੇਠਾਂ ਦੇਖਿਆ:

"153. ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਗਹਿਰੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਇਹ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ:

(1) ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਨਿ□ਕਰਸ਼ ਨੂੰ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਇਥੇ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਬੰਧਿਤ ਹਾਲਾਤ "ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਜਾਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ" ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ "ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ" ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। "ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਅਤੇ "ਸਾਬਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" ਵਿਚਕਾਰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਆਕਰਣਿਕ ਬਲਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫਰਕ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਸਹਾਬਰਾਓ ਬੋਬਾਡੇ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [(1973) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 793 : 1973 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 1033 : 1973 ਕ੍ਰਿ ਐਲ.ਜੇ 1783] ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਅਦਾਲਤ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 'ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਅਤੇ 'ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ' ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਫਾਸਲਾ ਲੰਬਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਨਿ□ਕਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(2) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਏ ਤੱਥ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਲਪਨਾ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ,

(3) ਹਾਲਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ,

(4) ਉਹ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿਰਫ ਸਾਬਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ

(5) ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਇੰਨੀ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਚਿਤ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਵੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।"

12. ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਰਾ-158 ਤੋਂ 160 ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

"518. ਇਥੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਦਿਓਨੰਦਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1955 ਐਸ.ਸੀ. 801 : (1955) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 570, 582 : 1955 ਕ੍ਰਿ ਐਲ.ਜੇ 1647] ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤਿਰਿਕਤ ਸਾਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤਰਕ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਬਚਾਅ ਦਾ ਕੇਸ ਝੂਠਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਕੜੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਿੱਖਿਆਪ੍ਰਦ ਅਤਿਰਿਕਤ ਸਾਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਕਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

"ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿਥੇ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਿੰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖਜਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹਮਲਾਵਰ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਚਿਤ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, . . . ਅਜਿਹੀ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਜਾਂ ਝੂਠੀ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਲਿੰਕ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਚੇਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।"

159. ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਜਾਂ ਝੂਠੀ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਚੇਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਲਿੰਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਉਸ ਗੱਲ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਭਾਵ ਇੱਕ ਝੂਠੀ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਲਿੰਕ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ:

(1) ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਚੇਨ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਿੰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖਜਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ,

(2) ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹਾਲਾਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਨਾਲ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ

(3) ਹਾਲਾਤ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ।

160. ਜੇਕਰ ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਝੂਠੀ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਜਾਂ ਝੂਠੇ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਲਿੰਕ ਵਜੋਂ ਵਰਤ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋਰਵਾਈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ, ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ੰਕਰਲਾ - [(1981) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 33, 39 : 1981 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 315, 318-319] ਮਾਮਲੇ [1981] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 300, 308; [ਕ੍ਰਿ ਐਲ.ਜੇ 325] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ : [ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੈਰਾ 30, ਪੰ. 43 : ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) ਪੰ. 322]" ਸਤਯੇ ਸਿੰਘ & ਦੂਜਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਉੱਤਰਾਖੰਡ

"ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬਚਾਵ ਦੀ ਝੂਠਾਈ ਉਹਨਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਜੋ ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਝੂਠਾ ਬਹਾਨਾ ਵਧੀਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਹੋਰ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ 'ਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।"

13. ਉਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ (1992) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 86 ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾ 9 ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ:

"9. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਰਾਹਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨ ਰਵੱਈਆ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਕਸੂਰ ਦੀ ਹਰ ਹਾਈਪੋਥੀਸਿਸ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਨਕਾਰਨਯੋਗ ਹੈ।

ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਦੋ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਾਲਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਰਿਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸੰਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੇਵਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਹਾਈਪੋਥੀਸਿਸ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਰ ਇੱਕ ਹਾਈਪੋਥੀਸਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸ਼ੱਕ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਸ਼ੱਕ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸ਼ੱਕ ਵਾਜਬੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।"

14. ਫਿਰ ਵੀ ਮਜੇਂਦਰਨ ਲੰਗੇਸਵਰਨ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ) & ਅਨੁਸਾਰੀ. (2013) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 192, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ, ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਸਿਰਫ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਲੀਡ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਹੀ ਇਹ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ।

15. ਉਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਮੰਤਵ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਸਾਬਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਜੋ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ... ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਰਾਜ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਮਿਸ਼ਰਾ ਵੱਲੋਂ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਗਲਤ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 106 ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਮਹਿਰਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਅਜਮੇਰ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. (1956) ਐਸ.ਸੀ. 404 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ। ਪੈਰਾ 9 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕ

"9. ਇਹ ਆਮ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਫੌਜਦਾਰੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਅਭਿਯੋਗ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 106 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਲਟ, ਇਹ ਕੁਝ ਖਾਸ ਅਪਵਾਦਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਭਿਯੋਗ ਲਈ ਉਹ ਤੱਥ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਜਾਂ ਅਸੁਵਿਧਾ ਦੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ "ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ" ਇਸ ਨੂੰ ਜੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਤੱਥ ਜੋ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਅਪਵਾਦਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਜੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਨਿਆਥਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗਾ ਕਿ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬੋਝ ਦੋਸ਼ੀ ਉੱਤੇ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਦੋ ਵਾਰ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਐਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਮਤਲਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੋਝ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਿਖਾਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜਿਸ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਅਜਮਾਇਸ ਹੋ

ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਅਟੀਗੱਲੇ ਬਨਾਮ ਸਮਰਾਟ (ਏਅਰ 1936 ਪੀਸੀ 169) ਅਤੇ ਸੇਨੇਵਿਰਾਤਨੇ ਬਨਾਮ ਆਰ (1936) 3 ਆਲ ਈਆਰ 36, 49"

16. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਮੂਲ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ, ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਉੱਤੇ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਸ਼ਿਫਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸ਼ੱਕ, ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

17. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

18. ਅਪੀਲ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਬਿਭੂਤੀ ਭੂਸ਼ਣ ਬੋਸ
(ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ : ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਭਾਰਤੀ, ਐਲ.ਸੀ.ਆਰ.ਏ.)

ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate